

Crna Gora
Ministarstvo finansija i socijalnog staranja

Adresa: ul. Stanka Dragojevića 2,
81000 Podgorica, Crna Gora
tel: +382 20 242 835
fax: +382 20 224 450
www.mif.gov.me

Broj: 02-03-12930/1

Podgorica, 28.09.2021. godine

MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA
-n/r ministru, gospodinu mr Jakovu Milatoviću-

Poštovani gospodine Milatoviću,

Na osnovu Vašeg akta, broj: 004-305/21-3742/5 od 20.09.2021. godine, kojim se traži mišljenje na tekst *Predloga strategije razvoja ženskog preduzetništva 2021-2024, sa Akcionim planom za 2021-2022. godinu*, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja daje sljedeće

MIŠLJENJE

Na tekst *Predloga strategije* i pripremljeni Izvještaj o analizi uticaja propisa, sa aspekta implikacija na poslovni ambijent, nemamo primjedbi.

Na osnovu podataka koje ste dostavili u Izvještaju o analizi uticaja propisa, u dijelu procjene fiskalnog uticaja, za implementaciju Akcionog plana predviđena su sredstva u ukupnom iznosu od 3.493.300,00 €, odnosno 2.670.100,00 € u 2021. godini i 829.200,00 € u 2022. godini i to: nacionalni budžet 2.186.800,00 €, lokalne samouprave 302.000,00 €, IPA sredstva 627.000,00 €, donatorski program 272.000,00 € i privatni sektor 111.500,00 €.

Realizacija planiranih aktivnosti koje se finansiraju iz budžeta Crne Gore, ne zahtijeva obezbjeđenje dodatnih budžetskih sredstva, već su ista opredijeljena tekućim Zakonom o budžetu za 2021. godinu kod sledećih potrošačkih jedinica: Ministarstva ekonomskog razvoja iznos od 1.393.000,00 € i Zavoda za zapošljavanje – 543.500,00 €. Takođe, pojedine aktivnosti se realizuju, kroz redovne aktivnosti njihovih nosilaca, a u skladu sa ograničenim budžetskim sredstvima.

Shodno navedenom, Ministarstvo finansija i socijalnog staranja nema primjedbi na *Predlog strategije razvoja ženskog preduzetništva 2021-2024, sa Akcionim planom za 2021-2022. godinu* s tim da se sredstva neophodna za implementaciju Akcionog plana usklade sa sredstvima planiranim nosiocima aktivnosti godišnjim zakonima o budžetu.

Takođe, s obzirom da se radi o udruživanju finansijskih sredstava iz različitih izvora, ukazujemo da je implementaciju aktivnosti predviđenih ovim planom potrebno uskladiti sa stepenom ostvarenja sredstava iz predviđenih izvora.

S poštovanjem,

IZVJEŠTAJ O SPROVEDENOJ ANALIZI PROCJENE UTICAJA PROPISA

PREDLAGAČ PROPISA

MINISTARSTVO EKONOMSKOG RAZVOJA

NAZIV PROPISA

Strategija razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2021 – 2024, sa , sa Akcionim planom za 2021-2022.godinu.

1. Definisiranje problema

- Koje probleme treba da riješi predloženi akt?
- Koji su uzroci problema?
- Koje su posljedice problema?
- Koji su subjekti oštećeni, na koji način i u kojoj mjeri?
- Kako bi problem evoluirao bez promjene propisa ("status quo" opcija)?

Strategija razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2021 – 2024, sa Akcionim planom za 2021-2022.godinu je nov dokument i predstavlja kontinuitet politike definisan prethodnom strategijom. Realizovane mjere i aktivnosti, definisane prethodnom strategijom, su doprinijele značajnom napretku u razvoju ženskog preduzetništva u Crnoj Gori u posljednjem periodu. Danas je, po podacima Poreske uprave, približno 23% preduzeća u vlasništvu žena, što je prije desetak godina bilo teško zamislivo. Podatak iz 2011. godine govori da je u Crnoj Gori samo 3.021 preduzeća bilo u većinski ženskom vlasništvu, dok u 2020. godini ta brojka iznosi 7.584 preduzeća, što je rezultat primjene politike ženskog preduzetništva i specifične programske podrške u prethodnom periodu. Međutim, koliko god ova povećanja bila značajna, navedeni pokazatelji još uvijek ne govore u prilog ženskog preduzetničkog potencijala i očekivanog nivoa razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

Strategija razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori 2021 – 2024 definiše tri strateška cilja:

- Izgradnja ambijenta povoljnog za održivi razvoj ženskog preduzetništva
- Obezbjedivanje boljeg pristupa finansijama i jačanje konkurentnosti ženskog biznisa
- Zagovaranje interesa i pozicioniranost žena preduzetnica

Dalji napredak u razvoju ženskog preduzetništva tijesno je vezan za identifikaciju konkretnih internih potreba žena preduzetnica, ali i za eksterne faktore koji imaju strateškog uticaja na razvoj ženskog preduzetništva u Crnoj Gori. Takođe, žensko preduzetništvo je direktno povezano i sa uslovima u kojima posluju pripadnici MMSP sektora u cjelini, kao i sa programskom podrškom namijenjenom unapređenju poslovanja MMSP.

Preporuke Izvještaja o ostvarenosti prethodne Strategije, kao i preporuke date kroz SME Policy Index: Western Balkans and Turkey 2019¹ ukazuju na prioritete koje je u narednom periodu neophodno realizovati kako bi se uspostavila efektivna politika daljeg, strateškog razvoja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori. To se prije svega odnosi na prevazilaženje sledećih izazova:

- Složenost poslovnog ambijenta:
 - Uočena je potreba za sistematično, rodno-fokusirano analiziranje predloga zakona i postojećih zakona i dalje unapređenje regulatornog okvira, uz značajnije prepoznavanje potreba preduzetnica kako bi se i kroz pozitivnu diskriminaciju olakšalo njihovo poslovanje;
 - Dalje pojednostavljivanje administrativnih procedura i obezbjeđenje elektronske dostupnosti javnih usluga i informacija;
 - Predvidljivost pravnih i poreskih instrumenata i specifične poreske olakšice za preduzetnice;
- Dostupnost finansija:
 - I pored specifične finansijske podrške pojedinih institucija javnog sektora, uočena je potreba obezbjeđivanja lakšeg pristupa različitim izvorima finansiranja;
 - Uspostavljanje raznovrsnih finansijskih instrumenata shodno potrebama žena preduzetnica (početnice u biznisu i postojeće preduzetnice sa potencijalom rasta), uključujući i pitanje garancija i kolaterala;
 - Ulagati u razvoj (unutrašnjih) kapaciteta finansijskih institucija i preduzetnica kako bi se unaprijedio

¹ http://www.ceid.org/sites/default/files/2019-04/policy_index_western_balkans_and_turkey_2019.pdf

- razvoj međusobne saradnje;
- Obrazovanje i kapaciteti ljudskih resursa:
 - Sticanje potrebnih znanja i vještina u okviru formalnog obrazovanja i neformalnog učenja shodno sistemskoj analizi i utvrđenim potrebama preduzetnica i MMSP sektora u cjelini;
 - Unapređenje i podizanje kapaciteta pružaoca poslovnih i savjetodavnih usluga i u te svrhe posebno kreiranih programa.
 - Nedovoljna konkurentnost preduzeća:
 - Zokruživanje institucionalne infrastrukture (posebno van Podgorice) i širenje institucionalnih kapaciteta ka potrebama žena preduzetnica;
 - Jačanje postojeće i razvoj nove poslovne infrastrukture (biznis centri i inkubatori) u opštinama, u cilju podrške ženama u biznisu kroz usluge informisanje, savjetovanja, edukacije, konsaltinga, mentoringa za započinjanje i razvoj biznisa;
 - Unapređenje posebno kreiranih usluga nefinansijske podrške, poslovnog savjetovanja i informisanja, shodno potrebama žena preduzetnica (pokretanje biznisa, razvoj i dostizanje stabilne faze razvoja i spremnosti za izvoz);
 - Razvoj specifičnih znanja i vještina shodno razvojnim potrebama biznisa, uključujući i nove vrste biznisa kao što su e-trgovina, zelena ekonomija, digitalizacija proces itd;
 - Uspostavljanje specifičnih programa obuke na osnovu sprovedenih analiza potreba za obukom;
 - Povezanost preduzetnica sa centrima znanja i razvoj inovativnosti;
 - Jačanje poslovne povezanosti i podsticanje preduzetnica za uključenost u klustere, lance dobavljača i lance dodate vrijednosti.
 - Povezivanje i zagovaranje interesa
 - Jačanje poslovnih veza i udruživanja preduzetnica, kao i institucionalnih kapaciteta njihovih asocijacija;
 - Uključivanje poslovnih asocijacija preduzetnica u procese donošenja odluka, kreiranja i implementacije politike preduzetništva;
 - Institucionalizacija i jačanje koordinacije aktivnosti svih ključnih aktera za potrebe procesa kreiranja i implementacije politike ženskog preduzetništva;
 - Veća vidljivosti i promocija ženskog preduzetništva.

Takođe, realizacijom Strategije se želi uticati na osvarivanje sledećih rezultata:

- Povećanje stope preduzetničke aktivnosti među ženama;
- Povećanje učešća preduzetnica - vlasnica preduzeća u ukupnom broju preduzeća;
- Povećanje broja žena koje zauzimaju menadžerske i upravljačke pozicije u preduzećima;
- Povećanje stope zaposlenosti žena;
- Povećanje sektorske i tržišne diversifikacije preduzeća u vlasništvu žena preduzetnica;
- Transformacija mikro preduzeća žena preduzetnica ka malim i srednjim preduzećima.

Mjere sadržane akcionim planom za sprovođenje Strategije finansiraju se iz već definisanog budžeta Crne Gore za 2021. godinu, budžeta javnih institucija, jedinica lokalnih samouprava, realizacijom programa i projekata finansiranih iz EU fondova i drugih međunarodnih organizacija, privatnog sektora.

2. Ciljevi

- Koji ciljevi se postižu predloženim propisom?
- Navesti usklađenost ovih ciljeva sa postojećim strategijama ili programima Vlade, ako je primjenljivo.

Imajući u vidu ostvarenost prethodne Strategije, može se zaključiti da je neophodno da nova Strategija zadrži uspostavljenu stratešku orijentaciju i još snažnije podrži razvoj ženskog preduzetništva. Možemo naglasiti da ostaje potreba formulisana u prvoj Strategiji da je neophodno uspostavljanje institucionalnog okvira u cjelosti i sveobuhvatne programske podrške koja će doprinijeti ekonomskom osnaživanju žena, odnosno ravnopravnosti polova u političkom i ekonomskom životu zemlje, a što predstavlja osnov za formulisane strateških ciljeva i realizaciju ključnih mjera podsticanja ženskog preduzetništva u Crnoj Gori.

U procesu kreiranja Strategije, pored principa kontinuiteta, primjenjen je i princip usklađenosti sa drugim relevantnim politikama na nacionalnom i na nivou EU. Na taj način će politika ženskog preduzetništva biti usklađena sa prioritetima u strateškim krovnim dokumentima Crne Gore koje imaju direktan ili indirektan uticaj na

okvirne politike i razvoj preduzetničkog ambijenta, kao što su: Strategija razvoja mikro, malih i srednjih preduzeća 2018-2022, Strategija cjeloživotnog preduzetničkog učenja 2020-2024, Nacionalna strategija održivog razvoja do 2030. godine, Nacionalna strategija rodne ravnopravnosti u Crnoj Gori 2021 - 2025, Nacionalna strategija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa 2016-2020², Strategija inovativne djelatnosti 2016-2020³, Program razvoja ruralnog turizma Crne Gore sa Akcionim planom do 2021. godine.

Trakođe, Crna Gora teži da uskladi ciljeve programske politike ženskog preduzetništva sa najboljim praksama i ključnim principima prezentovanim u evropskim strateškim dokumentima u ovoj oblasti: "Evropa 2020", OECD Policy Brief on Women's Entrepreneurship, Akt o malim preduzećima, kao i ostalim, ranije pomenutim međunarodnim dokumentima.

3. Opcije

- Koje su moguće opcije za ispunjavanje ciljeva i rješavanje problema? (uvijek treba razmatrati "status quo" opciju i preporučljivo je uključiti i neregulatornu opciju, osim ako postoji obaveza donošenja predloženog propisa).
- Obrazložiti preferiranu opciju?

Programom rada Vlade Crne Gore za 2021. godinu predviđena je izrada Strategija razvoja ženskog preduzetništva 2021-2024 sa Akcionim planom za 2021 i 2022. godinu.

4. Analiza uticaja

- Na koga će i kako će najvjerovatnije uticati rješenja u propisu - nabrojati pozitivne i negativne uticaje, direktne i indirektno.
- Koje troškove će primjena propisa izazvati građanima i privredi (naročito malim i srednjim preduzećima).
- Da li pozitivne posljedice donošenja propisa opravdavaju troškove koje će on stvoriti.
- Da li se propisom podržava stvaranje novih privrednih subjekata na tržištu i tržišna konkurencija.
- Uključiti procjenu administrativnih opterećenja i biznis barijera.

Realizacijom Strategije želi se uticati na:

Ekonomsko osnaživanje žena – stvaraju se društveni i socijalni uslovi u kojima je u potpunosti prihvaćeno da se kod žena podstiče i razvija preduzetnički način razmišljanja i omogućava im se da dodatnim sticanjem preduzetničkih znanja i vještina svoju kreativnost i inovativnost ispolje i kroz preduzetničku inicijativu.

Jačanje konkurentnosti ženskog preduzetništva – ženama preduzeticama su dostupni različiti oblici programske podrške pružene unutar i van područja gradskih centara, kroz specifične obuke, poslovne usluge, informacije i specifične finansijske instrumente koji mogu pomoći da se preduzetnički potencijali žena bolje ispolje i usmjere na stvaranje nove vrijednosti koja doprinosi i konkurentnosti njihovih preduzeća i ukupne privrede.

Efektivna javna politika koja promovise i podržava žensko preduzetništvo – partnerstvo između institucija javnog, privatnog i civilnog sektora i koncentracija svih raspoloživih resursa (ljudskih, institucionalnih, administrativnih, finansijskih...) u podsticanju ženskog preduzetništva i promovisanju potreba i primjera dobre prakse.

Takođe, realizacijom Strategije se želi uticati na osvarivanje sledećih rezultata:

- Povećanje stope preduzetničke aktivnosti među ženama;
- Povećanje učešća preduzetnica - vlasnica preduzeća u ukupnom broju preduzeća;
- Povećanje broja žena koje zauzimaju menadžerske i upravljačke pozicije u preduzećima;
- Povećanje stope zaposlenosti žena;
- Povećanje sektorske i tržišne diversifikacije preduzeća u vlasništvu žena preduzetnica;
- Transformacija mikro preduzeća žena preduzetnica ka malim i srednjim preduzećima.

Očekivani efekti ovog akta na duži rok odnose se na razvoj preduzetničkog društva, otvaranje novih radnih mjesta i

² Iako je ovoj Strategiji važenje isteklo završetkom 2020. godine, ista se, do izrade novog strateškog dokumenta, mora uzeti u obzir.

³ Iako je ovoj Strategiji važenje isteklo završetkom 2020. godine, ista se, do izrade novog strateškog dokumenta, mora uzeti u obzir.

smanjenje nezaposlenosti, uravnoteženje regionalnog razvoja i stvaranje konkurentnog sektora MMSP i njegovog većeg doprinosa u ukupnoj vrijednosti crnogorske ekonomije.
Primjena propisa neće izazvati dodatne troškove građanima I privredi.

5. Procjena fiskalnog uticaja

- Da li je potrebno obezbjeđenje finansijskih sredstava iz budžeta Crne Gore za implementaciju propisa i u kom iznosu?
- Da li je obezbjeđenje finansijskih sredstava jednokratno, ili tokom određenog vremenskog perioda? Obrazložiti.
- Da li implementacijom propisa proizilaze međunarodne finansijske obaveze? Obrazložiti.
- Da li su neophodna finansijska sredstva obezbijeđena u budžetu za tekuću fiskalnu godinu, odnosno da li su planirana u budžetu za narednu fiskalnu godinu?
- Da li je usvajanjem propisa predviđeno donošenje podzakonskih akata iz kojih će proisteci finansijske obaveze?
- Da li će se implementacijom propisa ostvariti prihod za budžet Crne Gore?
- Obrazložiti metodologiju koja je korišćenja prilikom obračuna finansijskih izdataka/prihoda.
- Da li su postojali problemi u preciznom obračunu finansijskih izdataka/prihoda? Obrazložiti.
- Da li su postojale sugestije Ministarstva finansija na nacrt/predlog propisa?
- Da li su dobijene primjedbe uključene u tekst propisa? Obrazložiti.

Sprovođenje Strategije odlikuje multisektorski i višedimenzionalan pristup, koji zahtijeva princip unaprijed definisane podjele nadležnosti resorno odgovornih institucija i efikasnu koordinaciju u sprovođenju mjera i aktivnosti utvrđenih akcionim planom. Drugi princip odnosi se na neophodnost stalnog dijaloga, uključivanja i saradnje sa predstavnicima sektora MMSP, stručne i šire javnosti kako bi se u određenom periodu mogla preispitati svrsishodnost i obuhvat pojedinačnih aktivnosti i uticaj na razvoj sektora MMSP.

Akcionni plan se donosi za 2021. godinu za definisane aktivnosti u Okvirnom Akcionom planu Strategije.

Budžet za realizaciju konkretnih aktivnosti se projektovao za svaku definisanu aktivnost kao i izvor za njihovu realizaciju, a u okviru već definisanih godišnjih budžeta institucija koji su nosioci aktivnosti.

Za sprovođenje Akcionog plana 2021-2022 predložen je finansijski okvir na nivou od 3.493.300€, odnosno 2.670.100€ u 2021. godini i 829.200€ u 2022. godini i to:

- nacionalni budžet – 2.186.800 (62,5%)
- lokalne samouprave – 302.000€ (8,7%)
- IPA – 627.000 (17,9%)
- donatorski programi – 272.000 (7,7%)
- privatni sektor - 111.500 (3,2%)

Posmatrano po strateškim ciljevima najviše sredstava je izdvojeno za realizaciju strateškog cilja 2, ukupno 3.144.000€ ili 90,0% ukupnih ulaganja, zatim strateškog cilja 3, ukupno 231.800€ ili 6,5%, a najmanje za realizaciju strateškog cilja 1, ukupno 123.500€ ili 3,5%. Imajući u vidu horizontalni karakter politike ženskog preduzetništva, efikasna koordinacija je od ključnog značaja za uspješnu implementaciju i postizanje ciljeva utvrđenih Strategijom za razvoj ženskog preduzetništva 2021-2024.

Sredstva iz budžeta Crne Gore za 2021. godinu po institucijama iznose:

- Ministarstvo ekonomije – 1.393.000,00 €;
- Investiciono razvojni fond – 400.000,00€;
- Zavod za zapošljavanje Crne Gore – 543.500,00

6. Konsultacije zainteresovanih strana

- Naznačiti da li je korišćena eksterna ekspertska podrška i ako da, kako.
- Naznačiti koje su grupe zainteresovanih strana konsultovane, u kojoj fazi RIA procesa i kako (javne ili ciljane konsultacije).
- Naznačiti glavne rezultate konsultacija, i koji su predlozi i sugestije zainteresovanih strana prihvaćeni odnosno nijesu prihvaćeni. Obrazložiti.

Za izradu ovog dokumenta je korištena eksperstska podrška, obezbijeđena iz donatorskih sredstava.

Uzimajući u obzir strateški značaj ovog dokumenta, u cilju kvalitetne izrade istog obavljene su konsultacije sa resornim institucijama iz javnog sektora i civilnog sektora koje su od značaja za realizaciju aktivnosti. Zainteresovane strane su imale priliku da popune Upitnik koji je sastavni dio dokumenta koji Vam dostavljamo. Formirana radna grupa je brojala preko 40 članova, predstavnika svih ministarstava i poslovnih udruženja, na taj način je obezbijeđeno da se čuje glas svih zainteresovanih strana.

7. Monitoring i evaluacija

- Koje su potencijalne prepreke za implementaciju propisa?
- Koje će mjere biti preduzete tokom primjene propisa da bi se ispunili ciljevi?
- Koji su glavni indikatori prema kojima će se mjeriti ispunjenje ciljeva?
- Ko će biti zadužen za sprovođenje monitoringa i evaluacije primjene propisa?

Akcionni plan obuhvata 2021. i 2022. godinu kojim su definisane mjere, aktivnosti, nosioci realizacije, indikatori uspješnosti, i potrebna finansijska sredstva. U cilju postizanja ciljeva Strategije, u njenu implementaciju biće uključen značajan broj institucija. Nadležne institucije dostavljaju godišnje izvještaje Ministarstvu o realizaciji strateških mjera i aktivnosti definisanih akcionim planom. Praćenjem će se identifikovati ostvareni napredak, detaljnije analizirati problemi i prepreke nastale u procesu sprovođenja Strategije i eventualno preduzimati korektivne mjere.

Praćenje sprovođenja Akcionog plana za sprovođenje Strategije razvoja ženskog preduzetništva Crnoj Gori 2021 – 2024. za 2021. godinu vršiće Ministarstvo ekonomskog razvoja.

Sprovođenje Strategije MMSP odlikuje multisektorski i višedimenzionalan pristup, koji zahtijeva princip unaprijed definisane podjele nadležnosti resorno odgovornih institucija i efikasnu koordinaciju u sprovođenju mjera i aktivnosti utvrđenih akcionim planom.

Za praćenje sprovođenja Strategije pratiće se podaci sadržani u međunarodnim izvještajima, kao i nacionalni statistički podaci. Za svaki strateški cilj definisan je jedan ili više indikatora za praćenje realizacije, koji su namijenjeni za usmjeravanje prilikom izrade mjera za sprovođenje, da ukažu na očekivane rezultate i utvrde da li su ciljevi ispunjeni.

Datum i mjesto

20.09.2021. godine, Podgorica

Starješina

Mililatorovic